

Taller 1 – Jean-Jacques Van Vlasselaer

Senyor president de la sessió, tinc l'honor de presentar-li les reflexions sintetitzades del grup de treball 1, dedicat principalment a les legislacions lingüístiques i les seves aplicacions.

Aquesta síntesi es farà de la forma següent:

1. una introducció molt breu
2. un resum en tres parts
 - a. una descripció objectiva curta de les 14 presentacions
 - b. una síntesi conceptual
 - c. algunes propostes que se'n deriven
3. conclusió en forma de nota personal

1. Introducció

Existeix la lògica de la guerra, i existeix la lògica de la pau. El que ha aplegat els participants en aquest congrés és la lògica de la pau. Crec que això és fonamental. És un estat d'ànim. El del diàleg, doble encontre, en el sentit etimològic, de la raó i del llenguatge. El de l'encontre amb l'altre. El de la integració de la diferència. El de la voluntat envers la diversitat lingüística.

En aquest esperit, en el nostre grup de treball – remarcablement homogeni en la seva presència i constant en el nombre elevat de participants, en una participació d'altra banda de molt alt nivell – es va curtcircuitar el llenguatge dualista, hi va haver una voluntat de superació de la simplificació, de tota mena de reduccionisme (en les seves visions de la societat, per exemple) de tot tipus de folklorisme, de tota banalització. Ja se sap, els clixés culturals són els pitjors enemics de l'obertura a l'altre. Per tant ens hem situat del costat d'un Edgar Morin que descriu la vida i la necessitat científica com ara una complexitat sovint paradoxal. És per això que hem recorregut moltes vegades a les paraules “nuanciació”, modulació, variacions, fins i tot al neologisme “variacionisme”, la qual cosa respon també a la noció de “fluïdesa” que va esmentar el nostre col·lega Khubchandani.

I, en aquest grup de treball que havia de tractar una de les matèries més àrides possibles, “les legislacions”, el mateix tema es va inscriure en uns contextos i uns

meta-contextos rics, humans, tot responent a la seva manera a un pensament ecològic, a una aproximació holística molt necessària per poder respondre als problemes que ens plantegem.

Perquè el llenguatge tampoc no s'hi tractava com un objecte, com una comoditat, sinó com el que jo anomeno la "cristal·lització" de la cultura i que el nostre amic Jerzy Smolicz anomena el "valor-clau" de la cultura.

Finalment, el nostre món canvia a una velocitat multiplicada: Miquel Siguan ens ho va recordar dijous al vespre, en petit comitè: Linguapax es va pensar fa 15 anys a Kiev. Durant aquests 15 anys hi ha hagut profundes modificacions. D'aquí a 15 anys n'hi haurà moltes més. "El futur és de l'ordre de l'improbable" (un altre cop E. Morin). I, com ens va suggerir Robert Dunbar: cal que donem a les llengües, que han viscut una llarga història, un llarg futur. I, com va dir Zeynep Beykont, cal que romanguem en tot moment "vigilants". Aquesta vigilància, que convertirà tots aquests sociolingüistes en polítics, en el sentit noble de la paraula, forma part de Linguapax.

2. Resum

a. Estadístiques

- en el marc del grup de treball núm. 1, es van proposar 14 presentacions.
3 provenien d'Amèrica del Nord, 7 d'Europa, 2 d'Àsia, 1 d'Àfrica et 1 d'Amèrica llatina.
- D'aquest conjunt,
 - 2 es van pronunciar en català
 - 2 en castellà
 - 1 en francès
 - 9 en anglès
- Tots, amb més o menys relació, estaven vinculats a l'àmbit polític-legal; dues de les presentacions les van fer especialistes del dret, tres tenien una naturalesa general, nou eren – el que anomeno – estudis de cas (un sobre el País Basc, un altre sobre Catalunya, d'altres sobre Colòmbia, sobre els estats bàltics, sobre Macedònia, sobre repúbliques russes com ara Tyva i Khakassia....).
- 1. Jean Claude Corbeil va obrir l'horitzó amb una reflexió àmplia sobre la concurrència lingüística mundial.
- 2. Virginia Unamuno va interessar-se per la Carta Europea sobre les Llengües Regionals i Minoritàries per tal de mostrar-ne les incidències en les legislacions i les polítiques de diferents països.
- 3. Zeynep Beykont va oferir un repàs històric de l'evolució de l'actitud americana envers l'anglès com a llengua nacional.
- 4. Aleksandra Gjurkova va revelar la ferida experimentada per Macedònia sota la pressió de poders exteriors en la seva relació amb la llengua albanesa.
- 5. Tamara Borgoyakova va comparar dos models de política lingüística que porten les conseqüències de l'esclat de l'imperi soviètic.

6. Robert Dunbar es va interessar sobretot pel seguiment de lleis lingüístiques, a partir de casos concrets al Canadà i al Regne Unit, per treure'n conclusions a escala internacional.
7. Miyawaki Hiroyuki va fer un estudi de camp en els diferents territoris conquerits pel Japó i sobre les conseqüències lingüístiques de l'imperialisme nipó.
8. Paula Kasares va fer una descripció detallada dels cinc estatus oficials que marquen el destí actual de la llengua basca.
9. Lluís de Yzaguirre va llançar una crida vibrant a favor d'un bilingüisme no manipulats a Catalunya.
10. Alfred Matiki va demostrar com l'exclusió lingüística a Malawi és una conseqüència continuada del colonialisme britànic.
11. Angel Pachev va reflexionar sobre les tendències europeïtzants de la diversitat lingüística.
12. Uldis Ozolins va fer una descripció enlluernadora de la complexa situació lingüística als països bàltics i va suggerir solucions per al manteniment de les tres llengües.
13. Maria Trillos va impressionar tothom per la seva brillant descripció de l'aproximació lingüística a Colòmbia.
14. Finalment, Snezana Trifunovska va fer una exposició completa i clara sobre els aspectes legals internacionals relatius a la protecció de les minories lingüístiques. Ara ho sabem tot sobre les lleis "toves" i "dures". I els nostres encontres no podien acabar millor.

b. Síntesi

b1. Reflexions sobre la llei

- No hi ha igualtat de drets lingüístics a Europa i no necessàriament ha d'haver-hi igualtat, és a dir que no es poden prendre les mateixes mesures per a totes les llengües per un conjunt de raons.
- El que és fonamental és que totes les lleis han d'enfortir el feble. La protecció del més feble és una prioritat.
- Dit això, els drets lingüístics han de tenir en compte
 - el principi de diversitat (principi d'obertura)
 - el principi de territorialitat (principi de modulació)
 - el principi d'urgència (principi cronològic)i han de mesurar-se amb l'ètica proposada per Linguapax, amb allò que Linguapax representa.
- Cal notar que en la seva posada en pràctica, tota política, tota legislació lingüística crea un nou equilibri, és a dir un nou desequilibri, que permet, és clar, que la societat evolucioni.
- Cal fer una diferència entre política lingüística i legislació lingüística.

- La legislació política és necessària per fer una nova lectura del poder.

b2. Reflexions sobre el poder:

- En tres quartes parts de les presentacions es va percebre una constant: la del poder i les seves desigualtats; les relacions de poder, des de les més arrelades històricament fins a les del colonialisme, a les de totes les formes d'imperialisme, militars i/o econòmiques, passades, presents. Aquestes relacions de poder creen comunitats d'exclusos, d'éssers marginats, d'"alienats", dels quals Sartre va parlar tant bé.
- D'aquí, la reflexió que el dret lingüístic s'inscriu en els drets de la persona.
- D'aquí també, la reflexió que aquest dret lingüístic s'ha d'inscriure en un conjunt més ample que és el del dret a l'educació (la base del qual és evidentment la llengua materna) i que es troba totalment connectat amb els altres àmbits que representen les funcions de la societat com ara l'administració, el comerç...

b3.

Un cop aclarits aquests dos conceptes, el grup de treball va identificar, a proposta d'Uldis Ozolins, les situacions específiques següents:

1. Les que es refereixen a les minories històriques del tipus europeu (basc, català, frisó, gaèl·lic,...);
2. Les de les llengües maternes marginades;
3. Les que presenten un multilingüisme estès (com ara les dels països africans on hi ha persones que parlen fins a 12 llengües...);
4. Les que són conseqüències molt específiques de situacions imperialistes;
5. Les que representen un acord polític imposat des de l'exterior (Macedònia);
6. Les que provenen de les immigracions (tan mal resoltes a Europa...);
7. Les que es refereixen a comunitats diaspòriques (virtuals)...

Sobre aquests set casos diferents, la intervenció sociolingüística, legal i finalment política produeix un cicle de transformació, suggerit per J.C. Corbeil, que s'articula de la forma següent:

1. una societat existent, el joc de poder de la qual crea desigualtats, causades per l'emmordassament lingüístic sota una forma o una altra;
2. la intervenció se situa al nivell de l'estatus de les llengües (també per la descripció dels efectes de la relació de les llengües sobre la societat i sobre els individus);

3. recursos posats a disposició (política, legislativa) i posats en pràctica, continuats de manera que es produeixi el procés de reequilibri;

4. una societat modificada on hi ha transició de llengües amb més poder passen a llengües amb menys poder. Aquestes transicions lingüístiques s'assemblen molt – com ens va explicar J.Claude Corbeil – a les transicions democràtiques.

b4.

El grup de treball va voler remarcar en aquests processos, siguin de transformació o d'alienació, els fets següents :

I. l'impacte sobre l'ésser humà, l'individu, l'impacte sobre la vida quotidiana;

II. que, en aquesta dinàmica de transformació cal no oblidar el punt de vista del lingüista-documentalista, que té el deure de descriure totes les llengües per conservar-ne tota la informació i així conservar-ne tota la història;

III. que, perquè aquesta dinàmica reïxi plenament, no s'ha d'oblidar d'educar els parents, els professors, els psiquiatres, els jutges, els polítics...;

c. Tot això ens ha portat a algunes recomanacions com ara

1. Estudis:

- una recerca sobre l'impacte de les relacions de poder sobre el potencial lingüístic dels éssers humans.
- un estudi comparatiu sobre les conseqüències de l'imperialisme sota totes les seves formes passades i presents – en el camp lingüístic (competència i actuació) i de la comunicació dels “vençuts”.

2. que Linguapax adopti una posició neta i crítica a favor de determinades cartes/lleis internacionals (com ara la Carta dels drets de les minories; la llei sobre els immigrants...) i esdevingui la primera força de suport de la Declaració Universal de les Llengües.

3. que Linguapax signi acords amb organismes com ara l'Acadèmia Africana de les Llengües i doni suport a l'aprenentatge de les llengües autòctones allà on sigui possible. Els drets de la persona a l'educació mitjançant les llengües autòctones mereix aquesta intervenció específica de Linguapax.

3. Conclusió

Finalment, i aquesta serà la meva conclusió, a partir d'una observació de Zeynep Beykont i d'un comentari de Robert Dunbar. “També s'ha d'ensenyar al món allò que funciona”, els àmbits d'èxit. I això no es troba necessàriament en el nostre patí interior, és a dir en la nostra àrea.

Així doncs, hem sentit mencionar experiències africanes (com ara a Nigèria), i sobretot a l'exposició de Maria Trillos, l'extraordinària lliçó de civilitat d'un país, Colòmbia, on

hom no s'esperava forçosament una actitud humanista envers la multitud de llengües autòctones.

Aquest aprenentatge a partir de l'altre es diu 'alteritat' (*otherness*). És l'altre el que ens permet tenir la nostra identitat. Aquesta multiplicitat diferencial que s'articula de mica en mica. A l'escolta de l'altre. En el diàleg. Per la lògica de la pau. La pau per la llengua alliberada de l'altre. Linguapax.